KLAUS BOCHMANN

Spre deosebire de alte portrete, de data aceasta încep cu sfârşitul, adică prezint ultima întâlnire pe care am avut-o cu acest „amant" al limbii şi literaturii române. Ea a avut loc la Viena, în toamna lui 2007, când am ascultat raportul său despre limba română la congresul romaniştilor germani (Romanistentage, a 30-a ediție). Nu este un fenomen curent ca româna să constituie tema unui raport într-o şedință plenară a unui congres internațional; ultima oară aceasta s-a întâmplat la Al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică şi Filologie Romanică de la Bucureşti, în urmă cu exact 40 de ani. Atunci, Iorgu Iordan a prezentat raportul intitulat *Importanța limbii române pentru studiile de lingvistică romanică.* Îmi amintesc cum maestrul meu vorbea emoționat despre limba lui maternă, în prezentarea căreia se implicase. Cine l-a cunoscut îndeaproape pe „Moşu", cum îi spuneam noi patronului spiritual al lingvisticii romanice româneşti, ştie că acest lucru nu se petrecea în toate zilele.

Sentimentele pe care le-am simțit atunci le-am retrăit şi la Viena, când raportorul, Klaus Bochmann, cu tot calmul şi seriozitatea care îl caracterizau, era în mod vădit uşor emoționat. Atunci mi-am zis că, de fapt, se comporta ca un „amant" care vorbea lumii despre iubita lui, limba română. N-am îndrăznit însă să şi spun asta despre expunerea lui, pentru că, la o reuniune a unor specialişti germani (chiar „romanizați", adică umanizați de frumusețea limbilor romanice), o astfel de comparație n-ar fi fost, poate, gustată de toți. O fac acum, aici, fiindcă *iubirea* pentru cultura română mi se pare a fi trăsătura dominantă a întregii activități a lui Klaus Bochmann.

Din motive ... necunoscute, ne-am cunoscut mai bine destul de târziu, deşi şi-a făcut o parte din studiile universitare la Bucureşti. Am aflat că şi-a susținut teza de doctorat despre *Gândirea politică şi socială a lui Nicolae Bălcescu* (în 1967) şi apoi lucrarea de habilitație (un al doilea doctorat, în 1976) despre *Lexicul politic şi social român între 1821 şi 1850*, lucrare care a apărut, în germană, la Editura Academiei din Berlin. A parcurs toate treptele ierarhiei universitare la Universitatea din Leipzig, unde a predat până la pensionare, având în centrul atenției limba română, sub diversele ei aspecte, şi sociolingvistica cu aplicații la română. Dar Klaus Bochmann este un romanist complet, care s-a ocupat şi de studiul altor limbi romanice: în primul rând de franceză (ca director la Frankreichzentrum al Universității din Leipzig, precum şi ca fondator şi director al centrului de studii Québec–Archiv al aceleiaşi universități), dar şi de italiană. În 2002 a fost ales membru al Academiei Saxone de Ştiințe din Leipzig.

LR, LVII, nr. 1, p. 89–93, Bucureşti, 2008

BDD-A626 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:21:29 UTC)

Prezentarea mea va fi consacrată, în continuare, românistului Klaus Bochmann.

A scris peste 50 de articole despre limba română, din cele 200 de articole de romanistică ale sale, aşa cum rezultă din lista care însoţeşte acest portret. Este cel mai prolific romanist german în domeniul românei.

Semnificativ este şi faptul că este coautor al unei excelente gramatici, *Grammatik der rumänisches Sprache der Gegenwart* (Leipzig, 1986), scrisă în colaborare cu Arthur Beyrer şi Siegfried Bronsert, doi colegi care şi-au făcut, de asemenea, studiile universitare în România; din păcate, această gramatică nu este suficient cunoscută în România (n-are nicio recenzie şi nici nu este prea des folosită, vina fiind a lingviştilor români, care nu prea citesc nemţeşte).

În ultimii ani şi-a concentrat atenţia asupra românei din afara României, prin crearea unui institut special, unic în lume, *Moldova-Institut Leipzig c. V.,* al cărui preşedinte este. Colaborarea cu Vasile Dumbravă este remarcabilă, mai ales dacă consulţi volumele publicate în ultimii ani: *Limba română în Moldova istorică*, I, *Texte* (Leipzig, 2000), II, *Analiza* (Leipzig, 2002), ca şi *Sprachliche Individuation in mehrsprachigen Regionen Osteuropas. I. Republik Moldova* (Leipzig, 2007). Ca unic autor, a publicat *Gesprochenes Rumänisch in der Ukraine* (Leipzig, 2004) şi *Das Regionale in der rumänischen Kultur* (Leipzig, 2004).

Klaus Bochmann are cărţi importante şi din perspectivă sociolingvistică: *Beiträge zur Geschichte des politisch-sozialen Wortschatzes der rumänischen Sprache* I (Leipzig, 1977), II (1980); *Soziolinguistiche Aspekte der rumänischen Sprache* (Leipzig, 1980); *Limba română: istorie, variante, conflicte. O privire din afară* (Chişinău, 2004).

Excelente sunt lucrările sale despre istoricul studiilor de română din Germania: (în colaborare cu Sabina Krause) *100 Jahre Rumänistik an der Universität Leipzig* (München 1996), alături de importantele contribuţii consacrate românei din secolul al XIX-lea.

La capătul schiţei mele de portret îmi exprim regretul că seria „taifasurilor" noastre lingvistice (ceea ce Leo Spitzer numea *tertulias,* când relata despre întâlnirile sale cu Iorgu Iordan) nu a început mai devreme şi că ele n-au fost mai frecvente în tinereţea noastră. Din motive pe care nu le pot identifica, în fiecare din întâlnirile noastre din ultimii ani m-am simţit dispus să-mi descarc gândurile în faţa acestui domn elegant (chiar şi când nu are cravată), care, prin ochii ascunşi nu suficient de bine de ochelari şi prin zâmbetul său, mă provoca la discuţii palpitante. Ascultă şi intervine în discuţia purtată în română cu câte un *ja* în germană, pe care-l interpretez că înseamnă mai mult decât un *da* românesc. Aparenta lui rigiditate se topeşte (se mişcă discret în scaun) şi mă topeşte şi pe mine. Aştept de fiecare dată cu mare bucurie întâlnirile cu domnul Klaus Bochmann.

MARIUS SALA

BDD-A626 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:21:29 UTC)

ARTICOLE ÎN CĂRȚI ŞI REVISTE STRĂINE

1. *Der geschichtsphilosophische Wortschatz bei Nicolae Bălcescu*, în: „Wissenschaftliche Zeitschrift der Karl-Marx-Universität Leipzig", Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche. Reihe, 1966, H.3, 513-524 (reîmpr. în: K. Bochmann, *Lebendige Philologie*, 52–75).
2. *Leben und Werk N. Bălcescus im Spiegel der rumänischen Literaturgeschichte,* în: W. Bahner (ed.), *Beiträge zur rumänischen Philologie*, Berlin, 1968, 9–30.
3. *Das Bauernproblem bei Nicolae Bălcescu,* în: *Beiträge zur Romanischen Philologie* (BRPh), 1970, H.1, 5–28.
4. *Dezvoltarea vocabularului social-politic românesc între 1840 si 1850*, în: *Actele celui de al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică şi Filologie Romanică*, vol. I, Bucureşti, 1970, 869–873.
5. *Studiul limbii române la universitatea din Leipzig*, în: *Limbă şi literatură*, Bucureşti, 1972, 451–455.
6. *Neologismus und Neosemantismus im politisch-sozialen Wortschatz des Rumänischen von 1821 bis 1829*, în: „BRPh", 1973, H.2, 345–365.
7. *Sprachreform und Sprache der Reform bei Dimitrie Cantemir,* în: „Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften der DDR", 1973 (Berlin, 1974), H.13, 65–74.
8. *Zum theoretischen Status und operativen Wert der Konnotation*, in: *Linguistische Arbeitsberichte* 10, Leipzig 1974, 24–38. (versiune română în: „Fonetică şi dialectologie", IX, Bucureşti, 1974, 29–36).
9. *Zum Verhältnis von gesellschaftlichem Fortschrittsdenken und lexikalischer Neuerung im Rumänischen*, în: Rudolf Große und Albrecht Neubert (ed.), *Beiträge zur Soziolinguistik*, VEB Max Niemeyer Verlag, Halle/Saale, 1974, 151–170 (reimpr. în: K. Bochmann, *Lebendige Philologie*, 36–51).
10. *Naissance d'un vocabulaire: Le lexique politique et social roumain au XIXe siècle*, în: „BRPh", 1975, H.2, 25–34.
11. *Traditionen und gegenwärtige Aufgaben der DDR-Rumänistik*, în: „BRPh", 1975, H.1, 51–64.
12. *Der Zivilisationsbegriff in der rumänischen Literatur der Aufklärung und Romantik*, în: „Synthesis", IV, Bucureşti, 1977, 183–190.
13. *Revoluția din 1848 în România şi Germania: întîlniri şi contacte*, în: *Analele Universității din Bucureşti*, Limba şi literatura română, 1978, 37–41.
14. *Der Wortschatz der rumänischen Aufklärung im europäischen Kontext*, în: „Cahiers roumains d'études littéraires", 1979, H.2, 19–29 (reîmpr. în: K. Bochmann, *Lebendige Philologie*, 76–85).
15. *„Limba culturii" sau un nou concept de filologie*, în: „România literară", 1979, nr. 33, p. 19.
16. *Die Ablösung der feudalen Ständeterminologie durch die Lexik der bürgerlichen Gesellschaft im Rumänien des 19. Jahrhunderts*, în: *Beiträge zur Geschichte des rumänischen politisch-sozialen Wortschatzes II, op. cit*., p. 2–11.
17. *Die Herausbildung soziolinguistischer Betrachtungsweisen in der rumänischen Sprachwissenschaft*, în: *Soziolinguistische Aspekte..., op. cit*., 1980, 9–34.
18. *Der politisch-soziale Wortschatz des Rumänischen bis zur Mitte des 19.Jahrhunderts in seinen soziolinguistischen Dimensionen*, *loc. cit*., 142–152.
19. *Südslawische Einflüsse im politisch-sozialen Wortschatz des Rumänischen*, în: „Linguistische Arbeitsberichte", 38, Leipzig 1982, 1–8.
20. *Für ein Wörterbuch der politisch-sozialen Begriffe im Rumänischen von 1780 bis 1880*, în: G.Holtus / E. Radtke (ed.), *Rumänistik in der Diskussion*, Narr, Tübingen 1986, 93–103.
21. *Éléments performatifs explicites et transparence illocutoire des textes politiques roumains en 1821 et en 1848*, în: *Actes du XVIIIe Congrès Int. de Ling. et Philol. Romanes*, Université de Trèves, 1986, vol. 5, hrsg.v. D. Kremer, Niemeyer, Tübingen 1988, 353–361.

BDD-A626 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:21:29 UTC)

22. *Rumänisch: Sprachnormierung und Standardsprache*, în: *Lexikon der Romanistischen Linguistik*, vol. 3, 1989, 239–251.
23. *Rumänisch: Sprache und Gesetzgebung*, *loc.cit*., 251–260.
24. *Substandard und rumänische Sprachgeschichte. Ein Forschungsbericht*, în: G.Holtus / E. Radtke (ed.), *Sprachlicher Substandard* II, Niemeyer, Tübingen 1989, 41–54.
25. *Rumänistik in der DDR – eine Bilanz, die sich blicken lassen kann. Teil 2: Sprachwissenschaft*, în: *Osnabrücker Beiträge zur Sprachtheorie*, 1991.
26. *Die Modernisierung des Rumänischen im 19. Jahrhundert als Wandel diskursiven Verhaltens*, în: *Beiträge zur rumänischen Sprache im 19. Jahrhundert*. Akten des Kolloquiums, Regensburg 26.–28. April 1990, hrsg. v. G. Ernst, P. Stein und B. Weber, Tübingen, Niemeyer 1992, 143–152.
27. *Rumänische Studien in Leipzig – Voraussetzungen und Leistungen*, în: „Südosteuropäische Mitteilungen", 1994,1, 53–59.
28. *Argot und Substandard im Rumänischen*, în: *Sprachlicher Standard und Substandard in Südosteuropa und Osteuropa*. Beiträge zum Symposium vom 12.–16. Oktober 1992 in Berlin. Hrsg. von Norbert Reiter, Uwe Hinrichs, Jirina van Leeuwen-Turnovcová. Berlin 1994. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 10–26.
29. *Minderheiten im Bewußtsein von Mehrheiten. Ein klassischer Fall: die Roma in der rumänischen Kultur und Folklore*, în: Dieter Kattenbusch (ed.), *Minderheiten in der Romania*. Gottfried Egert Verlag, Wilhelmsfeld 1995, 351–361.
30. *Ideologie und Orthographie. Neuer Streit um die rumänische Rechtschreibung*, în: Peter Cichon, Karl Ille, Robert Tanzmeister (eds.), *Le gai saber. Zum Umgang mit sprachlicher Vielfalt*, Braumüller, Wien 1995, 276–282 (reîmpr. în K. Bochmann, *Lebendige Philologie*, 205–209).
31. *Limba română în activitatea şi concepția lingvistică a lui Matteo Bartoli,* în: „Revista de lingvistică şi ştiința literară" (Chişinău), 1995/3, 57–63.
32. *Rumänische Studien in Leipzig - Voraussetzungen und Leistungen*, în: Klaus Bochmann, Sabine Krause (Hrsg.), 100 Jahre Rumänistik an der Universität Leipzig, *op. cit*., 19–28 (reimpr. în: K. Bochmann, *Lebendige Philologie*, 117–124.
33. *Leipzig und die Anfänge der rumänischen Journalistik: „Fama Lipschii pentru Dația*", în: *Europa in der frühen Neuzeit*. Festschrift für Günter Mühlpfordt, Band 3: *Aufbruch zur Moderne*, hrsg. von Erich Donnert, Böhlau, Verlag Weimar-Köln-Wien 1997, 643–661.
34. *„Moldauisch" oder „Rumänisch" – Linguistische, kulturelle und politische Aspekte der Amtssprache*, în: *Der Donauraum. Zeitschrift des Institutes für den Donauraum und Mitteleuropa*. Sonderheft „Republik Moldova", hrsg. v. Max Demeter Peyfuss, Wien, Böhlau Verlag 1997, 95–102.
35. *Der Name der Sprache und die wissenschaftliche Wahrheit. Ein sprachpolitischer Erlebnisbericht aus der Republik Moldova*, în: „Quo vadis, Romania?" 19, 1997, 77–85.
36. *Der Einfluß des Romani in Südosteuropa am Beispiel des Rumänischen*, în: *Handbuch der Südosteuropa-Linguistik*. Hrsg. von Uwe Hinrichs unter Mitarbeit von Uwe Büttner. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 1999,701–708.
37. *À l'est comme à l'ouest, ou les extrêmes (géographiques) se touchent : Galice et Moldavie devant le problème de la langue*, în: *Cinguidos po unha arela común*. Homenaxe ó Profesor Xesús Alonso Montero. Ed. coord. por Rosario Álvarez e Dolores Vilavedra. Universidade de Santiago de Compostela 1999, tomo I, 249–163.
38. *Galicia e Moldavia ante o problema da lingua*, în: *GRIAL*, 147, xullo, agosto, setembro, 2000, 489–502.
39. *Modernitatea lui Nicolae Bălcescu, europeanul*, în: *Cercetarea literară azi*. *Studii dedicate profesorului Paul Cornea*, Polirom, Iaşi 2000, 75–85.
40. *Sextil Puşcariu, şcoala de la Leipzig şi problema paradigmelor epistemologice*, în: „Studia Universitatis Babeş-Bolyai", Philologia, anul XLIV, 1999, 1–2, 297–306.

BDD-A626 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:21:29 UTC)

41. *Rumänen und Ungarn in ihrem Verhältnis zum Okzident*, în: Ute Dietrich, Martina Winkler (eds.), *Okzidentbilder. Konstruktionen und Wahrnehmungen*, Leipziger Universitätsverlag, Leipzig, 2000, 143–158.
42. *Die Rumänen und die anderen. Kritisch-historische Betrachtungen über das Verhältnis der Rumänen zu sich selbst, ihren Minderheiten und ihren Nachbarn*, în: Mircea Anghelescu und Larisa Schippel (Hg.), *Im Dialog: Rumänische Kultur und Literatur*, Leipziger Universitätsverlag, Leipzig, 2000, 49–60.
43. *Conflits de langues, conflits d'identité en République de Moldavie*, in: Universitat Occitana d'Estiu, *Actes de l'Université d'été 1998*, M.A.R.P.OC-I.E.O.30, Nîmes, 2000, 94–111.
44. *Rumänen in der Ukraine. Eine Minderheit zwischen den Fronten*, în: P. Nelde, Rosita Rindler Schjerve (eds.), *Minderheiten und Sprachpolitik*, Asgard Verlag St. Augustin, 2001, 217–226.
45. *Rumänen in der Ukraine. Sprachpolitische (und andere) Eindrücke von einer Sommerschule*, în: „Grenzgänge", 14, 7. Jg., 2000, 131–141.
46. *Atitudinea lingvistică a tinerilor din Republica Moldova. Rezultatele unei anchete,* în: Valeriu Moşneaga (ed.), *Moldova între est şi vest. Identitate naţională şi orientare europeană*. Universitatea de Stat din Moldova (USM), Chişinău, 2001, 16–23.
47. *Vom Umgang mit der Mehrsprachigkeit: Siebenbürgen und Bukowina*, în: Christiane Maaß / Sabine Schrader (Hrsg.), *„Viele Sprachen lernen ... ein nothwendies Uebel" ? Chancen und Probleme der Mehrsprachigkeit*, Leipziger Universitätsverlag, 2002, 147–159.
48. *Arbeit als Mühsal und/oder als Gewinn? Begriffsgeschichten um rumänisch muncă*, în: „Rostocker Beiträge zur Sprachwissenschaft", 13 (2002), 97–103.
49. *Zurück zu Weigand? Leipziger Rumänistik heute*, in: Larisa Schippel (Hrsg.), *Im Dialog: Rumänistik im deutschsprachigen Raum*. Peter Lang, Frankfurt/M, Berlin, New York, 2004, 283–291.
50. *Analytismus im Rumänischen im innerromanischen Vergleich*, în: Uwe Hinrichs (Hg.) *Die europäischen Sprachen auf dem Wege zum analytischen Sprachtyp*. Harrassowitz, Wiesbaden, 2004, 319–329.
51. *Horia Petra-Petrescu în Leipzigul lui Gustav Weigand*, in: Horia Petra-Petrescu, *I. L. Caragiale. Viaţa şi opera / Leben und Werke*. Casa Cărţii de Ştiinţe, Cluj-Napoca, 2004, S. 229–232.
52. *Gesprochenes Rumänisch in der Ukraine. Vorbemerkungen*, in: Klaus Bochmann (Hrsg.), Gesprochenes Rumänisch in der Ukraine, *op. cit*. 1–18.
53. *Das Regionale in der rumänischen Kultur, oder die Dialektik von nationaler Einheit und räumlich-regionaler Vielfalt*, in: Klaus Bochmann und Vasile Dumbrava (Hrsg.), *Das Regionale in der rumänischen Kultur*, Leipzig, Leipziger Universitätsverlag, 2005.
54. *Istoriografia lingvistică drept istorie socială trăită. Cu privire la valoarea heuristică a biografiilor lingvistice*, în: „Revista de lingvistică şi istorie literară", (Chişinău), nr. 1–3, 2005, p. 69–77.
55. *Destinele limbii române: între europenizare şi americanizare, regionalizare şi re/dez/ trans-naţionalizare*, în: *Limba şi literatura română. Regional-Naţional-European*, Iaşi, Casa editorială Demiurg, 2006, 29–39.

Prof. dr. Klaus Bochmann
Institut für Romanistik
Universität Leipzig
Beethovenstraße 15
D-04107 Leipzig
e-mail: klausbochmann@web.de

BDD-A626 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:21:29 UTC)